

Egy resztoratív rendőrség lehetősége

SCHMIDT Laura¹

A rendőrség a világ számos országában alkalmazza a resztoratív, vagy más néven helyreállító igazságszolgáltatás módszereit mindennapi tevékenysége során. Elsőként Új-Zélandon jelent meg az a koncepció, miszerint a rendőröknek lehetősége van bizonyos elkövetőket az úgynevezett családi csoportkonferencia módszerébe bevonni, amennyiben bűnösségük bebizonyosodott.² Azóta már többek között Ausztráliában, Angliában, Walesben és Észak-Írországban is bevezettek hasonló jogi szabályozásokat, ami bizonyos bűncselekmények esetében lehetővé teszi a fiatalok vagy felnőtt elkövetők elterelését a hagyományos bírósági tárgyalásoktól.³ Jelen tanulmány célja körüljárni azt, hogy az említett angolszász országok rendőrségeinél hogyan valósul meg a resztoratív módszerek használata, valamint, hogy Magyarországon milyen módon lehetne bevezetni ezen eszközök rendőri alkalmazását.

Kulcsszavak: resztoratív igazságszolgáltatás, resztoratív rendészet, rendőrség

1. Bevezetés

A resztoratív igazságszolgáltatásnak számos definíciója létezik, de a legelterjedtebben használt megfogalmazás Marshall nevéhez fűzhető, aki szerint a resztoratív vagy helyreállító igazságszolgáltatás olyan folyamat, amely során egy bizonyos bűncselekményben érintett felek közösen próbálnak megoldást találni a bűncselekmény okozta problémákra és annak jövőre mért hatásaira.⁴

A rendőrség helyreállító igazságszolgáltatásban való szerepvállalása kezdetben Új-Zélandon valósult meg egy 1989-es törvénnyel, amely felhatalmazta a felesküdt rendőröket, hogy a bűnösség megállapítása után ajánljanak alkalmas elkövetőket a családi csoportos konferencia folyamatában való részvételre.⁵ Majd, a rendőrök

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola; tudományos segédmunkatárs, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézet. E-mail: schmidt.laura@uni-nke.hu

² Latham Thomas Winfree Jr.: New Zealand Police and Restorative Justice Philosophy. *Crime & Delinquency*, 50. (2004), 2. 189–213.

³ David O'Mahony – Jonathan Doak: Restorative Justice – Is More Better? The Experience of Police-Led Restorative Cautioning Pilots in Northern Ireland. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 43. (2004), 5. 484–505.

⁴ Tony F. Marshall: The Evolution of Restorative Justice in Britain. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 4. (1996), 4. 21–43.

⁵ Winfree (2004): i. m.

által facilitált konferenciákra először a kanadai királyi lovasrendőrség által került sor 1997-ben, a nem erőszakos bűncselekményt elkövetők rehabilitálása céljából.⁶

A rendőrök többféle szerepben is részt vehetnek a helyreállító igazságszolgáltatás folyamatában, kezdve onnan, hogy az utcán kialakuló konfliktusokat resztoratív módszerekkel oldják fel (például a helyszínen segítenek az érintett feleknek megbeszélni a történeteket). Nem feltétlenül szükséges minden esetben a formális procedúrákhoz ragaszkodni, van, amikor az adott helyzetben elegendő, ha a felek békésen megbeszélnek a konfliktust, és közösen jutnak megoldásra.⁷ Ha a rendőr felismeri ezeket a megfelelő helyzeteket, és tudja is alkalmazni az elsajátított vitarendezési módszereket, rengeteg erőforrást spórol meg a rendőrségnek.

Jelen tanulmány célja, hogy a szakirodalom áttanulmányozásával röviden bemutassa az említett angolszász országokban (Új-Zéland, Ausztrália, Anglia, Wales és Észak-Írország) a rendőrség által alkalmazott resztoratív módszereket, valamint hogy körüljárja, Magyarországon jelenleg hogyan valósul meg e szemlélet és gyakorlat alkalmazása az igazságügyben, és hogyan lehetne a rendőrséget jobban bevonni ebbe a folyamatba.

2. A helyreállító igazságszolgáltatás gyakorlati megvalósulása néhány angolszász országban és Magyarországon

2.1. Új-Zéland

Új-Zélandon találkozhattunk először azzal, hogy a rendőröknek lehetősége van bevonni bizonyos elkövetőket az úgynevezett családi csoportkonferencia folyamatába. A családi csoportkonferencia során a sértett, az elkövető, valamint a facilitátor (aki semleges félként levezeti a folyamatot) mellett családtagok és barátok is részt vehetnek a megbeszélésen. Új-Zélandon fiatalok és felnőtt elkövetők is bevonhatók a helyreállító igazságszolgáltatás folyamatába az ítélethirdetés előtt, aminek feltétele, hogy az elkövető bűnösnek vallja magát.

Winfree új-zélandi rendőrségen készített felmérésének eredményei azt mutatták ki, hogy a fiatalok elkövetőkkel foglalkozó rendőrök kevesebb adminisztratív segítséget kaptak munkájuk során, mint azon kollégáik, akik felnőtt elkövetőkkel dolgoztak (a cikk szerzői az adminisztratív segítség alatt a rendőrök felettesei által biztosított szupervíziós lehetőségeket értik, amelyek kiemelten fontosak a helyreállító igazságszolgáltatás területén dolgozó szakemberek számára).⁸ A szerzők szerint ez azt sugallja, hogy a rendőrségen belül még mindig van egy stigma azokkal

⁶ Jharna Chatterjee – Liz Elliott: Restorative Policing in Canada: The Royal Canadian Mounted Police, Community Justice Forums, and the Youth Criminal Justice Act. *Police Practice and Research*, 4. (2003), 4. 347–359.

⁷ Gordon Bazemore – Curt Griffiths: Police Reform, Restorative Justice and Restorative Policing. *Police Practice and Research*, 4. (2003), 4. 335–346.

⁸ Winfree (2004): i. m.

szemben, akik fiatalokkal foglalkoznak (az Amerikai Egyesült Államokban hasonló eredményeket találtak: ezeket a rendőröket a társaik sokszor degradáló jelzőkkel illetik, például „kiddie cop”-nak hívják őket, ami oda vezethető vissza, hogy a fiatalok elkövetőkkel foglalkozó rendőrök munkáját sokan nem tartják elég tiszteletre méltónak vagy fontosnak), és addig nem lesz érdemi változás, amíg szervezeten belül nincs olyan álláspont, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás módszereinek alkalmazása elengedhetetlen a rendőri munka során, a fiatalok és a felnőttek esetében is.⁹

2.2. Ausztrália

Az 1990-es évek óta egyre elterjedtebben használják Ausztráliában is a helyreállító igazságszolgáltatás módszerét a fiatalok által elkövetett bűncselekmények esetében. Ausztráliában is a fiatalok elkövetők mellett a felnőtt elkövetők is bevonhatók a helyreállító igazságszolgáltatásba, az igazságszolgáltatás bármely fázisában, azzal a feltétellel, hogy felelősséget vállalnak a tetteikért.

Minden ausztrál állam fennhatósága külön szabályozza a helyreállító igazságszolgáltatás céljait és folyamatát.¹⁰ Az ausztráliai fővárosi terület fennhatósága lehetővé teszi a helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazását a bírósági eljárás lezárta követően is.¹¹ A többi fennhatóságtól eltérően, Victoria államban a rendőrség nem rendelheti el a helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazását fiatalok elkövetők esetében, hanem csupán a bírósági eljárástól való elterelésként alkalmazzák a folyamatot. Három államban, Victoriában, Dél-Ausztráliában, illetve Tasmaniában kötelezően jelen kell lennie valakinek a rendőrség állományából a helyreállító igazságszolgáltatási programok keretén belül létrejövő megbeszéléseken.

Ausztráliában a fiatalok bűnelkövetők helyreállító igazságszolgáltatásban való részvétele a legtöbb esetben abban nyilvánul meg, hogy a rendőrség úgynevezett konferenciát szervez a bűncselekményben érintett feleknek, hogy lehetőséget adjon a kérdések megválaszolására és így a károk helyreállítására is.¹² A szakirodalomban konferencia kifejezés alatt azt értjük, amikor a bűncselekményben közvetlenül érintett felek (a sértett és az elkövető) találkoznak egymással, és egy facilitátor segítségével, megbeszélés keretein belül próbálják megoldani a köztük lévő konfliktust. A konferencián mindkét fél támogatói, az érintett közösség, valamint különböző szakemberek (a hatóságtól, illetve a segítő szervezetektől) is részt vehetnek. Richards kutatásának eredményei szerint leginkább a tulajdon elleni bűncselekmények

⁹ Howard Abadinsky – Latham Thomas Winfree: *Crime and Justice: An Introduction*. Chicago, Nelson-Hall Publishers, 1992.

¹⁰ Kelly Richards: Police-Referred Restorative Justice for Juveniles in Australia. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, (2010), 398. 1–8.

¹¹ Erre Magyarországon például nincsen lehetőség, ugyanis hazánkban az ügyész rendelheti el a mediáció alkalmazását a büntetőeljárás folyamatának szüneteltetésével.

¹² Richards (2010): i. m.

esetében utalta az ügyet a rendőrség a helyreállító igazságszolgáltatás folyamatába Ausztráliában.

Gavin és MacVean tanulmánya szerint jelenleg azonban már csak két fennhatóság van az országban, ahol még mindig alkalmaznak rendőrök által levezetett helyreállító igazságszolgáltatási konferenciákat, az ausztráliai fővárosi terület, illetve az északi terület fennhatóságán.¹³

2.3. Anglia és Wales

Angliában és Walesben az 1980-as évek óta alkalmazza a rendőrség a helyreállító igazságszolgáltatás intézményét.¹⁴ Az angol és walesi rendőrségek a helyreállító igazságszolgáltatás módszereit a hagyományos igazságszolgáltatás mellett és helyett is alkalmazhatják.¹⁵ Angliában ráadásul nincsen egységesen elfogadott szabályrendszer, hogy a különböző területi rendőrségek hogyan alkalmazzák a helyreállító igazságszolgáltatás módszereit, a szabályozás területenként eltérő.¹⁶

Általában három különböző szintről beszélhetünk a helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazását tekintve Angliában és Walesben.¹⁷ Az első szint (*level 1*), amikor a rendőrök a bűncselekmény bekövetkezése után közvetlenül alkalmaznak valamilyen resztoratív módszert a konfliktusok feloldására. A második szint (*level 2*) már a hagyományos igazságszolgáltatás mellett vagy pedig alternatívájaként is használható. Ez leginkább egy előre gondosan megtervezett konferencia, amely során a sértett, az elkövető és segítők találkoznak egymással szemtől szemben. A harmadik, egyben utolsó szint (*level 3*) abban különbözik a többi szinttől, hogy itt már olyan elkövetőket is be lehet vonni a resztoratív folyamatba, akik visszaesők, illetve az sem akadály, ha az elkövető jelenleg büntetés-végrehajtási intézetben tölti szabadságvesztését. Ebből kifolyólag a harmadik szinten a legtöbb esetben olyan ügyekről beszélünk, amelyek már az ítélethirdetés után kerülnek a szakemberek elé.

Angliában és Walesben, csakúgy, mint Ausztráliában, bizonyos esetekben lehetőség van a bírósági eljárás lezárását követően részt venni a helyreállító igazságszolgáltatás folyamatában. Sőt, az angol és walesi tapasztalatok alapján az elkövető elítélése és börtönbe kerülése sem feltétlenül jelent akadályt, ilyen esetekben is alkalmazhatók a resztoratív módszerek. Sőt, Angliában a kapcsolati erőszak bűncselekmény esetében is alkalmazható a helyreállító igazságszolgáltatás, ami erőteljesen vitatott téma a szakértők között is, többen úgy gondolják, a folyamat kihasználja

¹³ Paul Gavin – Allyson MacVean: Police Perceptions of Restorative Justice: Findings from a Small-Scale Study. *Conflict Resolution Quarterly*, 36. (2018), 2. 115–130.

¹⁴ Gavin–MacVean (2018): i. m.

¹⁵ Kelly J. Stockdale: Police Understandings of Restorative Justice – The Impact of Rank and Role. *Restorative Justice*, 3. (2015), 2. 212–232.

¹⁶ Ian D. Marder: Institutionalising Restorative Justice in the Police: Key Findings from a Study of two English Police Forces. *Contemporary Justice Review*, 23. (2020), 4. 500–526.

¹⁷ Gavin–MacVean (2018): i. m.

a sértettek sérülékeny állapotát, akik így az eljárás eredményeként újból áldozattá válhatnak.¹⁸

2.4. Észak-Írország

Észak-Írországban szintén alkalmazható a helyreállító igazságszolgáltatás fiatalok és felnőtt elkövetők esetében is. O'Mahoney és Doak tanulmánya két pilot projektet jár körül, amelyek során az északír rendőrség facilitált helyreállító igazságszolgáltatás konferenciákat fiatalok elkövetők számára.¹⁹ A 8 hónapot átfogó vizsgálat arra mutatott rá, hogy a helyreállító igazságszolgáltatásra utalt ügyek 90%-ánál a fiatalok kis értékű lopás bűncselekménye miatt került a rendőrség látókörébe. A konferenciákat minden esetben speciálisan képzett rendőr facilitálta.

A helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazását kimondó, kormány által kiadott stratégia felnőtt elkövetőkkel foglalkozó szakemberek számára eddig nem jelent meg Észak-Írországban, de 2021 májusában az északír igazságügyi minisztérium közzétette a felnőttekről szóló helyreállító igazságszolgáltatás stratégiát, amely a célból született, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás intézményét biztos alapokra fektesse az igazságügyben, és támpontot adjon a jó gyakorlatok alkalmazását illetően.²⁰

2.5. Magyarország

Magyarországon a jelenlegi jogi szabályozás alapján a szabálysértési és büntetőeljárású ügyek során alkalmazott közvetítői eljárás a helyreállító igazságszolgáltatás ernyője alá tartozik.

2007. január 1. napjától van lehetőség Magyarországon a bűncselekmények okozta konfliktusok közvetítői eljárásba vonására. A Büntető Törvénykönyvről (Btk.) szóló 2012. évi C. törvényben az olvasható, hogy a büntethetőséget megszünteti a tevékeny megbánás [25. § *d*)], amely a közvetítői eljárás folyamatának a keretein belül érhető el.²¹ A Btk. 29. § (1) bekezdése alapján nem büntethető, aki legfeljebb háromévi szabadságvesztéssel büntetendő élet, testi épség és az egészség elleni, az emberi szabadság elleni, az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni, a közlekedési, a vagyon elleni, illetve a szellemi tulajdonjog elleni vétség elkövetését beismerte a vádemelésig, valamint a közvetítői eljárás folyamatában megállapodásra jutott a sértettel. Szintén e törvény 29. § (2) bekezdése alapján a közvetítői eljárás alkalmazása a legfeljebb ötévi szabadságvesztéssel büntetendő élet, testi épség

¹⁸ Nicole Westmarland – Clare McGlynn – Clarissa Humphreys: Using Restorative Justice Approaches to Police Domestic Violence and Abuse. *Journal of Gender-Based Violence*, 2. (2018), 2. 339–358.

¹⁹ O'Mahony–Doak (2004): i. m.

²⁰ Department of Justice: *Adult Restorative Justice Strategy* (2021. május 19.).

²¹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

és az egészség elleni, a közlekedési, a vagyon elleni, illetve a szellemi tulajdonjog elleni bűncselekmények miatt indult büntetőeljárások büntetésének korlátlan enyhítéséhez járulhat hozzá. A törvényben továbbá az is olvasható, hogy van öt, a közvetítői eljárást kizáró körülmény:

„a) az elkövető többszörös vagy különös visszaeső, b) a bűncselekményt az elkövető bünszervezetben követte el, c) bűncselekménye halált okozott, d) a szándékos bűncselekményt a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje alatt vagy a szándékos bűncselekmény elkövetése miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítéltése után, a szabadságvesztés végrehajtásának befejezése előtt, illetve a próbára bocsátás vagy feltételes ügyészi felfüggesztés tartama alatt követte el, vagy e) korábban szándékos bűncselekménye miatt közvetítői eljárásban vett részt, és ennek eredményeként vele szemben a már említett (1) vagy (2) bekezdésben írtak kerültek alkalmazásra, feltéve, hogy a további jogorvoslattal nem támadható határozat keltétől az újabb szándékos bűncselekmény elkövetéséig két év még nem telt el.”²²

Mint ahogy a törvényben is olvasható, nem alkalmazható a folyamat súlyosabb bűncselekmények felmerülésekor, bizonyos visszaeső személyek esetében, illetve abban az esetben, ha valaki meghatározott ideje már részt vett közvetítői eljárásban. Fontos még megjegyezni, hogy az ügy közvetítői eljárásra utalásának egyik feltétele, hogy a gyanúsított beismerje a bűncselekmény elkövetését. Azonban a szakirodalomban több olyan tanulmány olvasható, amelyek szerint a felnőtt elkövetők és a legsúlyosabb bűncselekmények azok, amelyek során elsősorban a leghatásosabb és legfontosabb az elkövető és a sértett resztoratív eljárásba vonása a visszaesés megelőzése szempontjából, hiszen ezek azok a bűncselekmények, amelyek során a legkomolyabb károk születnek, amelyek helyreállításra szorulnak.²³

2014. január 1-jétől a szabálysértési ügyekben is alkalmazható a közvetítői eljárás, amelyek esetében jellemzően a rendőrség rendeli el az ügy közvetítői eljárásba vonását (a büntetőügyek esetében az elrendelő hatóság általában az ügyészség).

²² A fentiek kapcsán fontosnak tartom tisztázni a többszörös és a különös visszaeső fogalmait. A Btk. 2012. évi C. törvény 459. § (1) bekezdés 31. pontja alapján akkor számít valaki visszaeső elkövetőnek, ha „korábban szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és a büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől az újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el”. A többszörös visszaeső az a személy, „akit a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőzően visszaesőként végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és az utolsó büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől a szabadságvesztéssel fenyegetett újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el” [459. § (1) 31. b)], vagyis visszaesőként harmadjára követ el valamilyen bűncselekményt. A különös visszaeső az a visszaeső, „aki mindkét alkalommal ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményt követ el” c) pont.

²³ Heather Strang et al.: Restorative Justice Conferencing (RJC) Using Face-to-Face Meetings of Offenders and Victims: Effects on Offender Recidivism and Victim Satisfaction. A Systematic Review. *Campbell Systematic Reviews*, 9. (2013), 1. 1–59.; Lawrence Sherman – Heather Strang: *Restorative Justice. The Evidence*. Smith Institute, 2007; Jacqueline Joudo Larsen: *Restorative Justice in the Australian Criminal Justice System*. Canberra, Australian Institute of Criminology, 2014.

A 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről a büntetőügyi közvetítői eljárás szabályozását alapul véve fekteti le a szabálysértési közvetítői eljárás általános rendelkezéseit és keretét.²⁴ Felnőtt eljárás alá vont személy esetében az elzárással is büntethető, illetve egyes közlekedési szabálysértések során, fiatalkorú szabálysértési eljárás alá vont személy esetében pedig valamennyi szabálysértés miatt indult eljárás során van lehetőség az ügy közvetítői eljárásba vonására. Amennyiben a felek beleegyeznek, lehetséges az eljárás 30 napra való felfüggesztése, amennyiben az eljárás alá vont személy elismerte felelősségét, és nem áll fenn kizáró körülmény. Nem alkalmazható a közvetítői eljárás, amennyiben az eljárás alá vont személy korábbi szabálysértési eljárása során sikeres közvetítői eljárásban vett részt, és ennek befejezése óta nem telt el egy év.

A 2006. évi CXXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről részletesen meghatározza és szabályozza a közvetítői eljárás folyamatát.²⁵ Jelen szabályozás szerint Magyarországon a 11. § (1) bekezdés alapján a „közvetítői megbeszélés a sértett és a gyanúsított egyidejű személyes jelenlétével folytatható le”. Ez alól kivételt képez, ha eltérő tartózkodási helyük indokolja a felek távollétét, amely esetben a tartózkodási hely szerint illetékes más megye pártfogó felügyelői szolgálatának segítségével sor kerülhet a megbeszélésre. A közvetítői eljárásban az e feladatra kiképzett pártfogó felügyelők járhatnak el mint mediátorok. Jelenleg Magyarországon a mediátorok a fővárosi és megyei kormányhivatalok alá tartoznak. A fővárosban, illetve a nagyobb megyékben a gyámügyi és igazságügyi főosztályon, a kisebb megyékben pedig a hatósági főosztályon dolgozó szakemberek végzik el a mediátori tevékenységet. A szakmai irányításért az igazságügyi miniszter felelős, a szakmai irányító jogköröket az igazságügyi kapcsolatokért felelős államtitkár gyakorolja. Az Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiája szervezésében a mediátorok részére továbbképzés biztosított, így manapság már a békítőkör módszere is alkalmazható bizonyos esetekben. A békítőkör olyan resztoratív módszer, amely során nem csak a sértett és az elkövető, hanem a tágabb értelemben vett közösség is bevonódik a folyamatba, így hozzájárulva ahhoz, hogy a közösségi erőforrások mozgósítására is sor kerülhessen.²⁶ A békítőkörök facilitációját segítő, Fellegi Borbála és Szegő Dóra egy kézikönyvet adott ki, amely ingyenesen elérhető a szakemberek számára.²⁷ Továbbá a büntető ügyekben közvetítői tevékenységet végző szakemberek számára előírás, hogy rendszeresen részt vegyenek az Igazságügyi Minisztérium által működtetett mentori rendszerben, valamint a Minisztérium által szervezett továbbképzésen, szupervízió és esetmegbeszélésen is.²⁸

²⁴ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről.

²⁵ 2006. évi CXXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről.

²⁶ Lásd: <https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/kozvetitoi-eljaras-bunteto-es-szabalysertesi-ugyekben>

²⁷ Fellegi Borbála – Szegő Dóra: *Kézikönyv békítőkörök facilitációjához*. Dr. Fellegi & Winkler mediátorképzés, 2013.

²⁸ Lásd: <https://jogakademia.gov.hu/#/login/kepzesek/7>

3. Melyek lehetnek az előnyei és az esetleges kihívásai a resztoratív módszerek alkalmazásának?

A legtöbb jogszabály a helyreállító igazságszolgáltatás során az alábbi célokat hangsúlyozza: az elkövető felelősségvállalásának elősegítése, a visszaesés csökkentése, valamint a sértett számára lehetőség biztosítása a károk és az emberi kapcsolatok helyreállítására, a költségek csökkentésére.²⁹

Amikor a bűncselekmények esetében alkalmazott resztoratív módszerek hatásosságáról beszélünk, sokszor először az elkövetők felelősségvállalására és visszaesésének csökkentésére fókuszálunk. Azonban ugyanolyan fontos a folyamat sértettekre nézett hatását is megvizsgálni, hiszen a bűncselekmények következményeként a sértettet igen komoly negatív pszichológiai hatások érhetik, amelyek kihathatnak az egész életére. Továbbá a tradicionális büntetőeljárás során a sértettnek nincs lehetősége kérdéseket feltenni az elkövetőnek, amelyekre azonban csak az elkövető tudna válaszolni. A helyreállító igazságszolgáltatás lehetőséget ad a sértetteknek, hogy aktív szerepet vállaljanak a büntetőügyben való részvételre, valamint arra, hogy kifejezésre juttassák gondolataikat, érzéseiket, illetve kérdéseket tegyenek fel.

O'Mahoney és Doak tanulmánya alapján elmondható, hogy általánosságban azon fiatalok elkövetők szülei, akik részt vettek egy elkövető-sértett konferencián (az elkövető és a sértett találkozik egymással, és egy facilitátor segíti a köztük kialakuló kommunikációt), kifejezetten elégedettek voltak a rendőrség egészével és a rendőr facilitátor munkájával.³⁰

A tapasztalatok szerint a rendőrök által levezetett konferenciák nagy előnye, hogy a rendőri részvétel okán a felek komolyabbnak látják ezt a folyamatot, mint amikor egy civil szervezet látja el a facilitálás feladatát. O'Mahoney és Doak tanulmányában felmerült aggodalomként a rendőrök által vezetett konferenciák kapcsán, hogy az érintett felek esetleg félnek vagy zavarban vannak a rendőr facilitátortól, és a folyamat levezetése egy semleges szakember által több előnnyel járna.³¹ Azonban a kutatási eredmények alapján ez leginkább az elkövetőkre vonatkozhat, mert a tapasztalat szerint a sértettek még inkább biztonságban érzik magukat a rendőrök jelenlététől, mint amikor egy civil szakember van jelen a megbeszélésen.

Mindenesetre az vitathatatlan, hogy a facilitátor szerepe felbecsülhetetlen. Attól, hogy egy sértett és egy elkövető kommunikálni kezd egymással, nem lesz resztoratív maga a folyamat.³² A facilitátornak olyan közeget kell kialakítania, amelyben mindkét fél úgy érzi, megadják neki a tiszteletet, illetve felkészülten ki tudják fejezni gondolataikat, érzéseiket a megbeszélés során. Mindezek miatt elengedhetetlen a rendőr facilitátorok folyamatos képzése, szupervíziója. Illetve azért is, mert például Stockdale tanulmánya szerint sok rendőr, aki resztoratív konferenciákat facilitált, félt az esetleges

²⁹ Richards (2010): i. m.

³⁰ O'Mahony–Doak (2004): i. m.

³¹ O'Mahony–Doak (2004): i. m.

³² Marder (2020): i. m.

anyagi kártérítés gyakorlati megvalósulásától.³³ Nem érezték, hogy pontos szabályozások állnak rendelkezésre ennek a folyamatnak a menetét illetően, és félték, hogy ha ők pénzt fogadnak el és adnak át a felek között, bajba keveredhetnek, és a korrupció gyanúja is felmerülhet. Ezeknek a folyamatoknak a pontos szabályozására szükség van, hiszen ez nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy a rendőr hány esetben „meri” használni a resztoratív módszereket a gyakorlatban.

Nem minden esetben eredményes vagy ajánlott azonban a helyreállító igazságszolgáltatás folyamatában való részvétel. Sok országban, így Ausztráliában is, a fiatalok bűnelkövetők esetében a legsúlyosabb bűncselekmények tekintetében nem alkalmazható a helyreállító igazságszolgáltatás intézménye.³⁴ A legtöbb ausztrál állam nem teszi lehetővé a folyamatban való részvételt olyan esetekben, ahol valaki az életét veszítette, a szexuális jellegű bűncselekményeknél, illetve a kapcsolati erőszak esetében. Kivétel ez alól Dél-Ausztrália, ahol a fiatalok elkövetőknek a szexuális jellegű bűncselekmények esetében is lehetősége van a helyreállító igazságszolgáltatás folyamatában részt venni, az úgynevezett családi konferenciák keretében. A családi konferenciák során a sértetten, az elkövetőn, valamint a facilitátoron kívül még a felek családtagjai, barátai (úgynevezett támogatók) is aktívan részt vehetnek. Azonban néhány ausztrál államban a szülőnek arra is lehetősége van, hogy megvétőzza a fiatalok elkövető helyreállító igazságszolgáltatásban való részvételét.

Mint már korábban említettem, számos eddigi kutatás alapján a súlyosabb bűncselekmények esetében alkalmazott helyreállító igazságszolgáltatás eredményesebbnek bizonyult, mint a kisebb horderejű bűncselekmények esetében.³⁵ Ezen kutatásokra példa a reintegratív megszügyenyítés kísérlet, amelyre az ausztráliai fővárosi terület államában került sor az 1990-es évek közepe felé, és eredményei azt bizonyították, hogy a súlyosabb bűncselekmények esetében hatásosabb volt a helyreállító igazságszolgáltatás módszerének alkalmazása, mint a kevésbé súlyos esetekben.³⁶

O'Mahoney és Doak északír kutatási eredményei alapján is a körvonalazódik, hogy az erőforrásokat tekintve a helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazása jobban megérné a nagyobb, mint a kisebb horderejű ügyeknél.³⁷ Véleményük szerint, a megvizsgált eseteket nézve néha túlzásnak tűnt a folyamat az okozott kár értékét tekintve, azonban más vélemények szerint a resztoratív folyamat nagyobb hatással van az elkövetőkre, mint egy figyelmeztetés, amely utóbbi során nem feltétlenül kell igazán szembenézni a bűncselekménnyel és az okozott károkkal. Az O'Mahoney és Doak által vizsgált egyik pilotprojekt mindössze 20%-ában vett részt az ügy sértettje, míg a másik pilotprojekt esetében kizárólag olyan sértetteket vontak be, akik valamely más bűncselekményben voltak érintettek. A tapasztalatok szerint ezek a „helyettesítő” sértettek

³³ Stockdale (2015): i. m.

³⁴ Richards (2010): i. m.

³⁵ Strang (2013): i. m.; Sherman–Strang (2007): i. m.; Larsen (2014): i. m.

³⁶ Lawrence W. Sherman – Heather Strang – Daniel J. Woods: *Recidivism Patterns in the Canberra Reintegrative Shaming Experiments (RISE)*. Canberra, Centre for Restorative Justice, Research School of Social Sciences, Australian National University, 2000.

³⁷ O'Mahony–Doak (2004): i. m.

sokkal nagyobb hatással voltak az elkövetőre és családjaikra, mint amikor a facilitátor közölt egy üzenetet, illetve felolvasott egy levelet az ügy konkrét sértettjétől. Sokszor azonban ez is kevésnek bizonyult ahhoz, hogy érzelmileg hatást gyakoroljon a fiatalokra. Az is megkérdőjelezhető, hogy ezt a folyamatot szabad-e helyreállító igazságszolgáltatásnak hívni, hiszen definíció alapján nem vesz részt a konferencián minden érintett fél, a sértettnek nincs lehetősége felelősségre vonni az elkövetőt, vagy feltenni a kérdéseit.

Egy másik potenciális probléma, amely az északír tanulmányban merül fel, a sértett-elkövető találkozó előkészítésének szerepe. Az egyik ügy sértette a konferencia utáni interjú során azt nyilatkozta, kifejezetten elégedetlen a folyamattal, mivel az elkövető nem volt hajlandó bocsánatot kérni, illetve felelősséget vállalni tetteiért. Ez is mutatja az előkészítés fontosságát, annak szükségességét, hogy a facilitátor találkozzon az elkövetővel és a sértettel, és valamennyi felet felkészítse nemcsak a folyamat előnyeire, hanem az esetleges buktatókra is, amelyek akár a sértett újbóli áldozattá válásához is vezethetnek.

O'Mahoney és Doak tanulmányában a sértett-elkövető konferencia helyszínének szerepe is felmerült. Az elkövetők szüleivel készült interjúk alapján több esetben is problémaként merült fel, hogy a konferencia helyszíne egy rendőrségi épület volt, ami több résztvevőből is rossz érzést, vagy akár félelmet váltott ki a múltbéli tapasztalatok miatt. Ez alapján levonható az a következtetés, hogy egy mindenki számára semleges helyszín lenne az ideális választás a konferencia számára, hogy egyik félnek se legyenek már a megérkezés pillanatától kezdve rossz érzései.

4. Összefoglaló

Az új-zélandi, ausztráliai és írországi esettanulmányok mindegyikében van némi közös vonás abban a tekintetben, hogyan vezették be a helyreállító igazságszolgáltatást a közösségeikben.³⁸ Együttműködéseket alakítottak ki az érdekelt felek között, hogy tanulmányozzák a problémát, és megszerezzék a vezetők támogatását. Törvényt fogadtak el, amely lehetővé teszi a rendőrségnek, hogy a jogosult elkövetőket (a bűnösség megállapítása után) helyreállító programokba, mint például a resztoratív konferencia irányába segítse. Amint a jogszabályok lehetővé tették a rendőrség tevékenységét, elkezdtek a tisztek oktatását és képzését, hogy elősegítsék a gyakorlat széles körű elfogadását és népszerűsítését. Ennek a folyamatnak a megvalósítása még a legelkötelezettebb joghatóságokban is sok évig tartott. Az utolsó szakasz a változás fenntartása és normalizálása a mindennapi szervezeti gyakorlat részeként.

Barlow és kollégái, illetve Bazemore és Griffiths azzal érvel, hogy a részben a közösség által kialakított szabályok segíthetnek abban, hogy a rendőrök a bűncselekményekre

³⁸ Leanne Fiftal Alarid – Carlos D. Montemayor: Implementing Restorative Justice in Police Departments. *Police Practice and Research*, 13. (2012), 5. 450–463.

adott válaszokat az áldozatok és az elkövetők érdemi figyelembevételével irányítsák.³⁹ Bazemore és Griffiths tanulmányában az is olvasható, hogy több szakmabeli elmondása alapján az a tapasztalat, hogy a legegyszerűbb módja annak, hogy meggyőzzenek a resztoratív módszereknek ellenálló igazságügyi szakembereket (különösen a kulcsfontosságú döntéshozókra gondolván, mint bírák, ügyészek vagy rendőrök) e módszerek értékéről és fontosságáról, hogy megszervezik a szakemberek részvételét egy resztoratív megbeszélésen, amelyen a sértett és az elkövető is részt vesz. Véleményük szerint a legellenállóbb rendőrök és bírák is buzgó szószólóvá válnak egy-egy ilyen találkozó után.

Amikor a rendőrségen belül változást próbálunk végrehajtani, figyelembe kell venni a szervezeti felépítés és a rendőrségi szubkultúra kontextusát, különös tekintettel a rendőrség hiedelmeire, értékeire, attitűdjére, informális szabályaira és foglalkozási gyakorlatára.⁴⁰ A helyreállító igazságszolgáltatás helyi szintű megvalósítása sok tekintetben nagyon hasonlít a közösségi rendészet megvalósításához, hiszen az újonckal való hangnem kialakítása a rendőrakadémián kezdődik.⁴¹ A helyreállító igazságszolgáltatás megismerésének leghatékonyabb módja a kiscsoportos beszélgetések és a szerepjáték segítségével bemutatott, konferenciákra való részvétel. McLeod tanulmánya alapján, ahhoz, hogy a rendőrség hatékonyan tudjon resztoratív módszereket alkalmazni, szükséges, hogy a hagyományos rendőri bürokrácia átalakuljon resztoratív közösségi modellé.⁴² A közösségi rendészet eddigi tapasztalatai alapján egyértelmű, hogy szervezeti reform hiányában nagyon nehéz megváltoztatni annak módját, ahogy a rendőrség végrehajtja a feladatait. McLeod véleménye szerint ahhoz, hogy a rendőrség resztoratív szervezetté váljon, szükséges, hogy a szervezet vezetése tisztában legyen azzal, mi is az a helyreállító igazságszolgáltatás, milyen kötelezettségek járnak a változással, illetve, mi szükséges a változás folyamatához. E gondolatmenet alapján a rendészeti vezetése az elsődleges felelősség abban, hogy általuk létrejöjjön az a szervezeti felépítés és környezet, amelyen belül a rendőrök saját hatáskörükben tudják alkalmazni a különböző resztoratív módszereket.

Talán a legtöbb rendőrnek csak az esetek kezdeti szakaszában kellene részt vennie, ami hasonló az elterelő programok működéséhez, amíg más tisztek, akik támogatják, és valóban megértik a folyamat filozófiáját, resztoratív alkalmakat és konferenciákat tarthatnának a kijelölt helyeken.⁴³ Remélhetőleg hamarosan Magyarországon is

³⁹ David E. Barlow et al.: Restorative Justice, Peacemaking, and Social Justice: The Application of Kingian Non-violence Philosophy in Community Policing. *Criminal Justice Studies*, 17. (2004), 1. 19–31.; Bazemore–Griffiths (2003): i. m.

⁴⁰ Kenneth J. Novak: Reasonable Officers, Public Perceptions, and Policy Challenges. *Criminology & Public Policy*, 8. (2009), 1. 153–161.; David Thacher: Conflicting Values in Community Policing. *Law and Society Review*, (2001), 765–798.

⁴¹ Alarid–Montemayor (2012): i. m.

⁴² Colleen McLeod: Toward a Restorative Organization: Transforming Police Bureaucracies. *Police Practice and Research*, 4. (2003), 4. 361–377.

⁴³ Dave Hines – Gordon Bazemore: Restorative Policing, Conferencing and Community. *Police Practice and Research*, 4. (2003), 4. 411–427.

előrelépést láthatunk abban, hogy a rendőrség resztoratív módszereket alkalmaz mindennapi munkája során.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Abadinsky, Howard – Latham Thomas Winfree: *Crime and Justice: An Introduction*. Chicago, Nelson-Hall Publishers, 1992.
- Alarid, Leanne Fiftal – Carlos D. Montemayor: Implementing Restorative Justice in Police Departments. *Police Practice and Research*, 13. (2012), 5. 450–463. Online: <https://doi.org/10.1080/15614263.2011.607654>
- Barlow, David E. – Melissa Hickman Barlow – Joani Scandone – Walter A. McNeil: Restorative Justice, Peacemaking, and Social Justice: The Application of Kingian Nonviolence Philosophy in Community Policing. *Criminal Justice Studies*, 17. (2004), 1. 19–31. Online: <https://doi.org/10.1080/08884310420001679343>
- Bazemore, Gordon – Curt Griffiths: Police Reform, Restorative Justice and Restorative Policing. *Police Practice and Research*, 4. (2003), 4. 335–346. Online: <https://doi.org/10.1080/15614260310001631244>
- Chatterjee, Jharna – Liz Elliott: Restorative Policing in Canada: The Royal Canadian Mounted Police, Community Justice Forums, and the Youth Criminal Justice Act. *Police Practice and Research*, 4. (2003), 4. 347–359. Online: <https://doi.org/10.1080/15614260310001631253>
- Department of Justice: *Adult Restorative Justice Strategy* (2021. május 19.). Online: www.justice-ni.gov.uk/publications/adult-restorative-justice-strategy
- Fellegi Borbála – Szegő Dóra: *Kézikönyv békítőkörök facilitációjához*. Dr. Fellegi & Winkler médiatorképzés, 2013. Online: <https://bit.ly/3ErQFMb>
- Gavin, Paul – Allyson MacVean: Police Perceptions of Restorative Justice: Findings from a Small-Scale Study. *Conflict Resolution Quarterly*, 36. (2018), 2. 115–130. Online: <https://doi.org/10.1002/crq.21235>
- Hines, Dave – Gordon Bazemore: Restorative Policing, Conferencing and Community. *Police Practice and Research*, 4. (2003), 4. 411–427. Online: <https://doi.org/10.1080/15614260310001631307>
- Larsen, Jacqueline Joudo: *Restorative Justice in the Australian Criminal Justice System*. Canberra, Australia, Australian Institute of Criminology, 2014.
- Marder, Ian D.: Institutionalising Restorative Justice in the Police: Key Findings from a Study of Two English Police Forces. *Contemporary Justice Review*, 23. (2020), 4. 500–526. Online: <https://doi.org/10.1080/10282580.2020.1755847>
- Marshall, Tony F.: The Evolution of Restorative Justice in Britain. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 4. (1996), 4. 21–43. Online: <https://doi.org/10.1007/BF02736712>
- McLeod, Colleen: Toward a Restorative Organization: Transforming Police Bureaucracies. *Police Practice and Research*, 4. (2003), 4. 361–377. Online: <https://doi.org/10.1080/15614260310001631262>
- Novak, Kenneth J.: Reasonable Officers, Public Perceptions, and Policy Challenges. *Criminology & Public Policy*, 8. (2009), 1. 153–161. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1745-9133.2009.00539.x>
- O'Mahony, David – Jonathan Doak: Restorative Justice – Is More Better? The Experience of Police-Led Restorative Cautioning Pilots in Northern Ireland. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 43. (2004), 5. 484–505. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.2004.00344.x>
- Richards, Kelly: Police-Referred Restorative Justice for Juveniles in Australia. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, (2010), 398. 1–8. Online: www.aic.gov.au/sites/default/files/2020-05/tandi398.pdf
- Sherman, Lawrence W. – Heather Strang: *Restorative Justice. The Evidence*. Smith Institute, 2007.

- Sherman, Lawrence W. – Heather Strang – Daniel J. Woods: *Recidivism Patterns in the Canberra Reintegrative Shaming Experiments (RISE)*. Canberra, Centre for Restorative Justice, Research School of Social Sciences, Australian National University, 2000.
- Stockdale, Kelly J.: Police Understandings of Restorative Justice – The Impact of Rank and Role. *Restorative Justice*, 3. (2015), 2. 212–232. Online: <https://doi.org/10.1080/20504721.2015.1069528>
- Strang, Heather – Lawrence W. Sherman – Evan Mayo-Wilson – Daniel Woods – Barak Ariel: Restorative Justice Conferencing (RJC) Using Face-to-Face Meetings of Offenders and Victims: Effects on Offender Recidivism and Victim Satisfaction. A Systematic Review. *Campbell Systematic Reviews*, 9. (2013), 1. 1–59. Online: <https://doi.org/10.4073/csr.2013.12>
- Thacher, David: Conflicting Values in Community Policing. *Law and Society Review*, 35. (2001), 4. 765–798. Online: <https://doi.org/10.2307/3185416>
- Westmarland, Nicole – Clare McGlynn – Clarissa Humphreys: Using Restorative Justice Approaches to Police Domestic Violence and Abuse. *Journal of Gender-Based Violence*, 2. (2018), 2. 339–358. Online: <https://doi.org/10.1332/239868018X15266373253417>
- Winfree Jr., Latham Thomas: New Zealand Police and Restorative Justice Philosophy. *Crime & Delinquency*, 50. (2004), 2. 189–213. Online: <https://doi.org/10.1177/0011128703252411>

Jogi források

2006. évi CXXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

ABSTRACT

The Possibility of a Restorative Police Force

Laura SCHMIDT

Police uses the methods of restorative justice in their day-to-day activities in several countries around the world. The concept of police officers being able to involve certain offenders in the so-called family group conference method, when their guilt has been proven, was first introduced in New Zealand.⁴⁴ Since then, similar legislation has been put in place in Australia, England, Wales and Northern Ireland, among other countries, allowing juvenile and adult offenders in certain offences to be diverted from traditional court proceedings.⁴⁵ The aim of the present study is to find out how the use of restorative methods is implemented in the police forces of the aforementioned Anglo-Saxon countries, and how the Hungarian police force could use these restorative practices.

Keywords: *restorative justice, restorative policing, police*

⁴⁴ Winfree (2004): i. m.

⁴⁵ O'Mahony-Doak (2004): i. m.